

PREGĂTIREA ASISTENȚILOR SOCIALI PENTRU ORGANIZAREA TIMPULUI LIBER

Galina PETCU, conferențiar universitar, doctor
(Universitatea de Stat „A. Russo” din Bălți)

Résumé

L'article est consacré au problème de la formation des spécialistes dans le domaine de l'aide sociale pour organiser le temps libre des bénéficiaires. Cette préparation est orientée vers la formation des compétences d'évaluation des préférences du temps libre des bénéficiaires en fonction de l'âge, du sexe, d'éducation, et dans certains cas, des besoins spéciaux (des personnes handicapées) et les compétences de conception, d'organisation et de réalisation des différentes activités du temps libre, à la fois au niveau de la communauté, et à la fois dans le cadre des services sociaux spécialisés (telle que des centres de soins de jour pour les diverses catégories de bénéficiaires, centre des familles d'accueil temporaires pour les enfants des risque, les centres sociaux et de loisirs pour les personnes âgées, etc.).

Semnificația termenului „timp liber” este diferită: pentru unii, sensul este de pierdere a timpului, pentru alții constituie o modalitate de odihnă și recuperare la sfârșitul săptămânii, pentru a treia categorie de persoane, timpul liber este o modalitate de autodezvoltare și autoperfecționare.

Paralel cu învățătura și munca, timpul dedicat odihnei și timpului liber, este la fel de necesar. De aceea buna «gospodărire» a timpului liber constituie, în opinia mai multor autori, o preocupare continuă a fiecărui om [1].

Joffre Dumazedier definiția de timp liber din cele 3 „d”: destindere, dezvoltare, distracție (*delassement, developpement, divertissement*). Stabilind aceste trei funcții, Joffre Dumazedier arată că activitățile din timpul liber sunt efectuate cu plăcere, iar alegerea lor este făcută de individ [6].

Pentru fiecare dintre noi o problema este **organizarea** timpului liber. Fiecare persoană are dreptul de a poseda de timpul liber după bunul său plac și obligația societății e de a asigura mijloacele necesare pentru ca fiecare persoană să poată beneficia de odihnă, distracție și participarea la activități sociale și culturale.

Frecvent însă, nu știm ce să facem cu acest timp liber, nu există o cultură a timpului liber, o diversificare a modalităților de petrecere a timpului liber.

În privința timpului liber lucrurile se pot aborda din două unghiuri: ce trebuie să facă individul și ce trebuie să facă instituția.

Pentru a-l cointeresa pe individ trebuie să formăm la el o cultură a timpului liber, care ar permite satisfacerea mai multor nevoi de petrecere a timpului, inclusiv și a unui hobby. Educație pentru timpul liber se dovedește din ce în ce mai necesară și benefică, cu efecte atât sub raport economic, cât și familial, sanitar și social.

Dacă vorbim despre instituție, avem în vedere școala, familia, comunitatea, serviciile sociale, instituția în care lucrează sau învață individul.

Unul din aspectele activității asistentului social în comunitate și în cadrul serviciilor sociale specializate este și organizarea activităților de timp liber.

Pregătirea specialiștilor în domeniul asistenței sociale, în acest aspect, este realizată în cadrul cursului „Organizarea timpului liber în Asistența socială”. Această disciplină urmărește să familiarizeze studenții cu conceptul de timp liber, esența, structura și tipologia timpului liber, pune în evidență specificul promovării activităților de timp liber cu beneficiarii de diferit tip în cadrul serviciilor de asistență socială. De asemenea această disciplină universitară are menirea de a forma la viitorii asistenți sociali abilități practice de elaborare a scenariilor și promovare a activităților de timp liber în lucrul cu diferite categorii de beneficiari.

Misiunea acestui curs constă în formarea la viitorii specialiști a unor competențe care convențional ar putea grupate în felul următor:

1. **Competențe de evaluare** a preferințelor de timp liber a beneficiarilor în dependență de vârstă, sex, studii și, în unele cazuri, nevoi speciale (în cazul persoanelor cu dizabilități);
2. **Competențe de proiectare, organizare și realizare** a diferitor activități de timp liber atât la nivel de comunitate, cât și în cadrul serviciilor sociale specializate (centre de zi pentru diverse categorii de beneficiari, centre de plasament temporar pentru copiii în situație de risc, centre de recuperare, socializare și timp liber pentru persoanele în etate, etc.).

Unul din instrumentele de bază utilizat în evaluarea preferințelor de timp liber a beneficiarilor este ancheta socială.

La una din primele ore la curs studenților li se propune o anchetă prin intermediul căreia ei au posibilitate de a-și aprecia propriile preferințe de timp liber. Ancheta socială include 9 întrebări de bază ce se referă la stabilirea modului (tipologiei) petrecerii timpului liber, pasiunilor, intereselor și preferințelor de timp liber. Unele întrebări necesită alegerea unei sau mai multor variante de răspuns, altele – notarea răspunsului. Pentru a asigura o mai mare libertate în exprimarea opiniilor ancheta este realizată anonim, identificându-se numai vârsta și apartenența de gen ale respondentului. Apoi pentru a prelucra anchetele sunt delegați doi-trei studenți care la următoarea oră prezintă o informație referitor la datele prelucrate cu concluziile de rigoare.

Paralel, studenții care scriu teza de an la disciplina respectivă, au posibilitatea de a evalua aceste preferințe la diferite categorii de beneficiari: copii, tineri, persoane în etate, etc.

Analiza literaturii de specialitate și evaluările realizate le permit studenților să stabilească unele trăsături specifice ale petrecerii timpului liber la diferite categorii de beneficiari, în special copiii, tinerii și persoanele în etate.

Activitățile de timp liber pentru copii și tineri pot fi grupate convențional în modul următor:

- *Activitatea legată de restabilirea forțelor:* plimbări, sport, serate de odihnă, distracții;
- *Activitatea de însușire a informației sociale și valorificarea tezaurului spiritual:* lectura; frecventarea teatrului și, expozițiilor; excursii; vizionarea filmelor și emisiunilor televizate;
- *Activitatea legată de dezvoltarea capacităților intelectuale și creative:* activități de creație tehnică, teatral-artistică, artă decorativă aplicată, de investigații științifice;
- *Activitatea de comunicare:* cluburi și cercuri pe interes, întruniri de creație, discotecii, sărbători, dansuri, serate distractive;
- *Activitatea instructivă cu caracter creativ:* concursuri intelectuale, concursuri creative, marșuri turistice, excursii tematice [7].

O valoare și pondere deosebită o are timpul liber în viața tinerilor. În opinia specialiștilor tineretul este acea categorie demografică în viața căreia timpul liber are o valoare sporită comparativ cu alte categorii de vârstă. Acest moment decurge din faptul că intrarea în adolescență și apoi trecerea la maturitate a tinerei generații se produce într-un context socio-economic și cultural în care valorile și cultura timpului liber sunt insuficient formate și dezvoltate, iar rețeaua de servicii specifice timpului liber este redusă și puțin diversificată [2].

Specific pentru timpul liber studentesc este ponderea mai mare sau mai mică a lui în funcție de încălețura, de obligațiile cărora trebuie să le facă față studentul de parcursul anului de studii, de atitudinea lui față de învățatură. Timpul liber este distribuit inegal pe parcursul anului de studii, fiind interdependent de graficul procesului de studii. De exemplu, în cadrul sesiunilor de evaluare finală volumul timpului liber se reduce considerabil, toate eforturile tinerilor fiind orientate spre pregătirea profesională. Pe parcursul semestrului studenții, desigur, dispun de mai mult timp liber, dar și acesta e limitat, tinerii fiind preocupați de pregătirea pentru seminare și orele de laborator, lucrul asupra tezei de an sau licență.

În cadrul studiului independent studenții analizează, în baza publicațiilor, rezultatele unor studii realizate în România (E.Zamfir), Rusia (V.Tregubov, V.Pimenova), Moldova (V.Flocosu) stabilind tipologia petrecerii timpului liber în rândurile tineretului.

Rezultatele investigației realizate în rândul studenților colegiilor și instituțiilor superioare de învățământ din Rusia (V.Tregubov) ne demonstrează că pe prim plan la tineri se situează tipul cultural-consumator de petrecere a timpului liber (42%), pe al doilea cel recreativ (35%) și apoi tipul cultural-creativ (23%) [8].

Investigațiile realizate în România (E.Zamfir) caracterizează timpul liber al studenților ca timp utilizat activ, plin de evenimente sociale și culturale. Pe prim plan se plasează activitățile care implică relațiile sociale – plimbările și întâlnirile cu prietenii, discuțiile și audierea muzicii în grup, frecventarea cofetăriilor și cafenelelor. Pe planul doi sunt activitățile artistice, unde studentul se manifestă atât în rolul de consumator de artă cât și participant activ la diverse activități cu caracter creativ (echipe de teatru, cor, pictură, cenaclu literar, formație simfonică sau de muzică ușoară). O pătrime din studenți practică în mod regulat un sport de plăcere sau chiar de performanță [5, p.208-209].

Diferențe semnificative în preferințele de timp liber la tineretul studios apar în dependență de orientarea vocațională. Elena Zamfir menționează că profesiile intelectuale sunt asociate cu o tendință de participare cultural-artistică activă, fiind considerată de către studenți ca o pregătire necesară pentru viitoarea lor viață socială și profesională [5, p.208-209].

Studiul realizat în Republica Moldova a demonstrat că modul de petrecere a timpului liber este determinat de situația concretă din țară și diferă în dependență de sex, vârstă, situația familială și materială, nivelul de instruire, categoria profesională, mediul de trai (urban sau rural), funcționalitatea serviciilor sociale [2].

Preferințele de timp liber ale persoanelor în etate, în mare măsură, sunt condiționate de starea sănătății.

care este mai precară, posibilitățile fizice și materiale mai reduse, mediul de trai, etc. De exemplu, vârstnicii din mediul rural continuă să fie activi și implicați în societate, în vreme ce în orașe se regăsesc opțiuni mai variate în privința solitudinii. De asemenea, petrecerea timpului liber, în ciuda dezvoltării industriei specifice, nu a dobândit încă înțelesul căutat din cauza lipsei resurselor necesare subzistenței [3].

Diferența dintre timpul liber și timpul neocupat de o activitate este necesară în interpretarea opțiunii vârstnicilor, prin plăcerea și libertatea alegerii implicării ori a realizării unei anume activități, fie ea vizită la muzeu, excursie, practicarea unui sport sau participarea la ceremoniile religioase.

Deci, în comparație cu tinerii, vârstnicii se angajează mai curând în activități solitare și sedentare – vizionarea programelor de televiziune, vizitarea familiei sau a prietenilor, lectură – și mai puțin în activități sportive, culturale, călătorii, în biblioteci, în parcuri. Un loc important în viața persoanelor în etate îl au hobby-urile.

Diferențierea preferințelor de timp liber la diferite categorii de beneficiari le ajută viitorilor asistenți sociali să deosebească specificul organizării activităților de timp liber cu ei.

Formarea *competențelor de proiectare, organizare și realizare* a diferitor activități de timp liber atât la nivel de comunitate, cât și în cadrul serviciilor sociale specializate se realizează preponderent în cadrul orelor practice prin elaborarea programelor de timp liber și scenariilor diferitor activități concrete, promovarea lor în formă de joc profesional cu colegii săi.

La elaborarea acestor programe se va ține cont de un șir de *principii* în organizarea activităților de timp liber:

- ✓ Distracțiile alese trebuie să fie *agreate și utile*, să asigure relaxarea psihică, și, în același timp, să contribuie la dezvoltarea personalității;
- ✓ *Evitarea consumului exagerat* al unui singur tip de distracție (de exemplu, la unele persoane timpul rezervat vizionării programelor televizate duce la sedentarism și reducerea altor distracții);
- ✓ Distracțiile alese trebuie să corespundă *intereselor* persoanei;
- ✓ *Principiul activității în comun* care formează orientările valorice de grup, dezvoltă tradiții de grup, sporește coeziunea de grup, ceea ce duce la creșterea potențialului educativ al activităților de timp liber;
- ✓ *Ierarhizarea diferitor activități distractive*, acordând mai mult timp formelor active și instructive. Trebuie să renunțăm de la formele neesențiale de petrecere a timpului liber în favoarea celor esențiale;
- ✓ *Utilizarea unei game variate de activități* de timp liber, evitând însă “distracțiile pentru distracție”, alternarea ritmică dintre activitate și odihnă, introducerea pauzelor de relaxare [7, 8].

Nivelul de eficacitate a acestor activități este sporit în cazul când este utilizată metoda de lucru în grup: asaltul de idei și discuția în grup (elaborarea scenariilor sărbătorilor și concursurilor de diferit tip), jocul de rol (înscenarea scenariilor sărbătorilor și concursurilor în cadrul orei practice).

La finele cursului studenții elaborează câteva scenarii de promovare a sărbătorii Ziua internațională de protecție a copiilor (1 iunie). Aceste scenarii sunt discutate în grup, sunt selectate cele mai bune, care apoi sunt implementate în practică. Tradițional, în fiecare an la 1 iunie, studenții facultății de la specialitatea Serviciu de asistență socială organizează sărbători la Spitalul municipal pentru copii din mun. Bălți și parcul de odihnă „Andrieș”. Aceste activități le permit să-și antreneze abilitățile practice.

Putem conchide că acest curs universitar este interesant și util pentru viitorii asistenți sociali.

Referințe bibliografice:

1. **BADEA, Elena.** Motivație și timp liber. În: *Revista de pedagogie. Institutul de Științe ale educației*, 1991, nr. 7–8, p. 48–50.
2. **FLOCOSU, V.** Timpul liber: mijloc de dezvoltare a tineretului. În: *Tineretul la răscruce de milenii: realități și perspective*. Chișinău, 2000, p.136–143.
3. **GÎRLEANU-ȘOITU, Daniela.** Vârsta a treia. Iași: Institutul European, 2006. 228 p.
4. **PETCU, Galina.** Organizarea activităților distractive. Note de curs. Bălți: Presa universitară bălțeană, 2005. – 152 p.
5. **ZAMFIR, Elena.** Ce înseamnă timp liber? În: *Psihologie socială. Texte alese*. Iași: Editura Anka-rom, 1997. P. 207–211.
6. **ДЮМАЗЕДЬЕ, Ж.** На пути цивилизации досуга. В: *Вестник Московского ун-та. Серия 12. Социально-политические исследования*, 1993, № 1, с.83–86.
7. **НИКИТИНА, Н.И., ГЛУШКОВА, М.Ф.** Методика и технология работы социального педагога. Москва: ВЛАДОС, 2007. 399с.

8. ТРЕГУБОВ, Б.А. Свободное время молодежи: сущность, типология, управление. СПб.: Издательство С.-Петербургского университета. 1991. 152 с.